

**SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖS JA
TOIMINTAKERTOMUSKANNANOTTO**

**TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOKSEN TOIMINNASTA
VUODELTA 2019 JA NELIVUOTISKAUDELTA 2016-2019**

SISÄLLYS

1. Yleisarvio ja valmistelu	3
2. Tulossopimuksen toteutuminen	4
2.1 Arvio yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumisesta	4
2.2 Arvio toiminnallisen tuloksellisuuden tulostavoitteiden toteutumisesta	4
2.3 Arvio tuotoksien ja laadunhallinnan tulostavoitteiden toteutumisesta	4
2.4 Arvio toiminnallinen tehokkuuden toteutumisesta	5
2.5 Arvio henkisten voimavarojen kehittämisestä	6
3. Valtiontalouden tarkastusviraston ja muiden tarkastusten huomiot	6
4. Toimenpiteet (alustavaa)	7
4.1 Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ehdotetut toimenpiteet	7
4.1.1 Vuodelle 2020 ehdotetut toimenpiteet	7
4.1.2 Vuodelle 2019 ehdotettujen toimenpiteiden toteutuminen	7
4.2 Sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotetut toimenpiteet	7
4.2.1 Vuodelle 2020 ehdotetut toimenpiteet	7
4.2.2 Vuodelle 2019 ehdotettujen toimenpiteiden toteutuminen	8

Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös- ja toimintakertomuskannanotto Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toiminnasta vuodelta 2019 sekä arvio kaudesta 2016-2019

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) antaa valtion talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:n edellyttämän tilinpäätös- ja toimintakertomuskannanottonsa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toiminnasta vuodelta 2019 sekä tulossopimuskaudelta 2016 - 2019 ja niistä toimenpiteistä, joihin tilinpäätöskertomus ja siitä 22.4.2020 annettu Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus ja vuosiyhteenveto ja muut selvitykset antavat aihetta.

1. Yleisarvio ja valmistelu

Tulossopimuskauden 2016-2019 viimeinen vuosi oli useammalla tavalla poikkeuksellinen. Laitoksen pääjohtajana aloitti vuoden vaihteessa Markku Tervahauta. Tulossopimuksen rakennetta ja sisältöjä uudistettiin ennakkoiden uutta nelivuotiskautta. Alkuvuodesta vietiin loppuun edellisen hallisohjelman kärkihankkeet. Sipilän hallituksen ero ja kaatunut sote-uudistus vaikuttivat THL:n tulostavoitteisiin siten, että tulossopimusta täsmennettiin yhteisymmärrysmuistiolla kesäkuussa 2019. Uuden hallitusohjelman toimeenpanossa ministeriön ja THL:n välisessä työnjaossa painotettiin THL:n vastuuta operatiivisesta toiminnasta ministeriön keskittyessä strategiseen ohjaukseen. Tulossopimuskaudelta 2020-2023 valmisteltiin vuorovaikutteisella yhteistyöllä STM:n konsernistrategian ja THL:n uuden strategian mukaisesti.

Tulossopimuksessa sovittujen ja tähän kannanottoon sisältyvien tulostavoitteiden ja niiden arvioinnin lisäksi ministeriö haluaa todeta, että THL on avustanut ministeriötä lukuisissa asioissa toimintavuoden aikana.

Vuoden 2019 tulostavoitteiden toteutumista on arvioitu 1-5-asteikkolla kuten aiemminkin, mutta koko asteikko on ollut aidosti käytössä. Kokonaislukujen lisäksi on voinut käyttää puolikkaita numeroita. Arvioinnissa on painotettu entistä selvemmin keskeisiä ja merkittäviä tavoitteita, samalla merkitykseltään pienemmät tavoitteet ovat saaneet pienemmän painon. Jos joku merkittävä tavoite ei ole toteutunut, voi kokonaisarvosana olla enintään 3 ½. Toisaalta, jos toteutumatta on jäänyt vähäiseksi arvioitu tavoite, voi kokonaisarvosana olla edelleen 4 tai 4 ½.

Kokonaisuudessaan STM arvioi, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on toteuttanut vuoden 2019 tulostavoitteensa niukasti tulossopimuksessa suunnitellun mukaisesti (arvosana 4). Tulossopimuskauden 2016-2019 kokonaisarvio on 3 ½.

Yleisarviona tulossopimuskaudesta ministeriö toteaa, että yhteistyö hallinnonalan tavoitteiden saavuttamiseksi THL:n kanssa on kehittynyt hyvään suuntaan. Tulossopimuskauteen sisältyi mittavien kärkihankkeiden toteuttamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen tähtäävien toimintojen kehittämistä vastaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen ja arvioinnin tarpeita. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen soten rinnalla on myös edennyt suotuisaan suuntaan.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedontuotantoon on valtavasti odotuksia, sillä se on pohja tiedolla johtamiseen, kehittämiseen ja uusiin innovaatioihin yhteiskunnan haasteisiin vastaamiseksi. Työtä on viety eteenpäin, mutta hyötyjen lisäämiseksi on toimeenpantava yhdessä pitkäjänteisiä ratkaisuja.

Arviointiasteikko 1-5; jossa:

1 = Tulostavoitetta ei ole edistetty toimintavuonna.

2 = Tulostavoite on osittain toteutunut:

3 = Tulostavoite on toteutunut lähes tulossopimuksessa suunnitellun mukaisesti.

4 = Tulostavoite on saavutettu tavoitteen mukaisesti.

5 = Tulostavoite on saavutettu ja ylitetty huomattavasti

Kannanotto on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön sisäisessä tulosohjauksen valmistelu-ryhmässä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosaston johtoryhmässä. Kannanotto on käsitelty ministeriön virkamiesjohtoryhmässä 8.6.2020 ja Terveyden ja hyvinvoinnin on antanut siitä palautteen. Perhe- ja peruspalveluministeri on tehnyt päätöksen kannanotosta kansliapäällikön esittelystä. Valmistelu on perustunut ministeriön sisäiseen ohjeeseen, valtiotalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomukseen ja vuosiyhteenvetoon sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilinpäätöskertomukseen.

2. Tulossopimuksen toteutuminen

2.1 Arvio yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumisesta

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan strategisten tavoitteiden toteutuminen ja vaikuttavuus on arvioitu hallituksen vuosikertomuksen tuloksellisuuskertomuksessa hyväksi (asteikko: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on esittänyt tilinpäätöksessään tiedot yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta, mutta asiaa ei arvioida yksittäisen laitoksen tai viraston toiminnan osalta.

2.2 Arvio toiminnallisen tuloksellisuuden tulostavoitteiden toteutumisesta

Tulossopimuksessa oli määritelty seitsemän toiminnallista tuloksellisuutta koskevaa tavoitetta. Tuloksellisuuden parantamisella pyritään siihen, että laitoksen toiminta muodostaa toimivan ja tehokkaan kokonaisuuden.

Tuloksellisuuden tulostavoitteet ovat luonteelta monivuotista kehittämistyötä. Vuonna 2019 tietotuotannon osalta perusrakenteita on lähdetty kunnostamaan samalla kun toisio-lain mukaiseen toimintaan on valmistauduttu. Tutkimusohjelmaudistuksen toimeenpanoa on jatkettu. Muun muassa näistä toimista on odotettavissa vaikutuksia ja hyötyjä tulevina vuosina.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tulostavoitteet on toteutuneet lähes suunnitellun mukaisesti 3 ½.

2.3 Arvio tuotoksien ja laadunhallinnan tulostavoitteiden toteutumisesta

Vuoden 2019 tulossopimuksen esittämistapaa ja tulostavoitteiden lukumäärää oli muokattu kohti strategisempaa ohjausotetta.

Vuoden 2019 tulossopimuksessa tulostavoitekokonaisuudet olivat 1) maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, 2) hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, 3) varmistetaan yhteiskunnan toimivuus ja 4) julkisten palvelujen ja hallinnon prosessien digitalisointi.

Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle oli määritelty tulostavoitteita sekä lainsäädännön valmistelun tueksi, arviointitoiminnan toteuttamiseksi, että yleisemmin sosiaali- ja terveydenhuollon integraation ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi kunnissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti tehtävänsä hyvin, kehittyen edellisvuoteen nähden erityisesti sote-tietopohjan osalta. Tavoitteisiin liittyen tulossopimuksen ulkopuolelta on syytä mainita, että THL alkoi toteuttaa lupaavasti Marinin hallituksen tulevaisuuden sote-keskusohjelmaa. **Osakokonaisuuden arvosana on 4.**

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen osalta tulostavoitteissa oli sekä yksittäisiä onnistumisia että hankkeita, joissa ei saavutettu haluttuja tuloksia. THL raportoi tulostavoitteista tuotoskeskeisesti, vaikka tavoitteena on vaikutuksien aikaansaanti. Asiantuntijoille ja palvelujärjestelmään suunnattujen hankkeiden tuotosten levittämiseen ja jalkauttamiseen on syytä panostaa ja arvioida onnistumista myös asiakastyytyvyyden kautta. **Osakokonaisuuden arvosana on 3.**

Varmistetaan yhteiskunnan toimivuuden osalta keskeiset tulostavoitteet, kuten toimeentuloon liittyvät hankkeet, turvakotitoiminta, maahanmuuttajien kotouttamisen tuen tietopohjaa, ympäristöterveyden ja kansainvälisen yhteistyön osalta toteutuivat hyvin. Muutama osakokonaisuuteen suunniteltu toimenpide ei käynnistynyt vuonna 2019, mutta **osakokonaisuuden arvosana on 4.**

Julkisten palvelujen ja hallinnon prosessien osalta tulostavoitteita on edistetty monilta osin yhteistyössä ministeriön kanssa. Kanta-palveluiden ohjausmallia ja hankekokonaisuuksien hallintaa on kehitetty hyvää suuntaan. **Osakokonaisuuden arvosana on 4.**

THL on arvioinut onnistumistaan yllämainituissa tulostavoitteissa arvosanoilla 2-5, mutta ministeriön arvion mukaan missään ei ylitetty tulostavoitetta huomattavasti.

Ministeriön arvio keskeisten osakokonaisuuksien kokonaisarvosanaksi on 4.

2.4 Arvio toiminnallinen tehokkuuden toteutumisesta

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan yhteisistä tavoitteista THL on osallistunut yhteishankkeiden toteuttamiseen, mutta ne ovat monilta osin vielä kesken ja tavoitteet siltä osin saavuttamatta. Arvosana tältä osin 3.

THL:n kirjanpitoyksikön maksuperustelain mukaisten muiden suoritteiden kustannusvastavuus vuonna 2019 oli 101 %, kun se vuonna 2018 oli 102 %. Oikeusgeneettisten isyystutkimusten kustannusvastavuus oli 114 % (124 % vuonna 2018).

Kustannusvastaavuuden pitäisi olla 100 % pidemmällä tarkastelujaksolla ja näiltä osin tulosta-voite jää saavuttamatta eli arvosana 3 ½. Kustannusvastaavuustavoite perustuu valtion maksuperustelain (1992/150) mukaiseen omakustannusarvoon, joten tavoitteen arvioinnissa ei ole juuri laadullista tulkinnanvaraa.

2.5 Arvio henkisten voimavarojen kehittämisestä

Henkisten voimavarojen kehittämisen osalta THL saavutti tulostavoitteen eli arvosana on 4. Kehitys oli kaikilta osin myönteistä.

Vuonna 2019 toteutetun työtyytyväisyysbarometrin kokonaisindeksi oli 3,7 tavoitteen ollessa vähintään 3,5. THL saavutti täten tulostavoitteen ja työtyytyväisyys parani edellisestä vuodesta.

Vuonna 2019 henkilöstön sairauspoissaoloja oli keskimäärin 7,0 pv/htv tavoitteen ollessa enintään 7,5, pv/htv. THL saavutti tulostavoitteen.

Vuonna 2019 työkyvyttömyyseläkkeelle jäi 0,1 % henkilöstöstä tavoitteena ollessa enintään 0,3 %. THL saavutti täten tulostavoitteen.

Eläkkeelle siirryttiin vuonna 2019 keskimäärin 64,5 vuotiaana (63,2 vuotiaana) tavoitteen ollessa vähintään 64,8 vuotta. THL saavutti lähes tulostavoitteen ja eläköitymisikä nousi edellisvuodesta merkittävästi (2018: 63,2 vuotta).

3. Valtiontalouden tarkastusviraston ja muiden tarkastusten huomiot

Valtiontalouden tarkastusvirasto on antanut 22.4.2020 tarkastuskertomuksen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toiminnasta. Talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu.

Tilintarkastajan vuosiyhteenvedossa todetaan, että THL:n tilinpäätöksessään esittämiä tietoja voidaan pitää tarkastuksen perusteella oikeina ja riittävinä. Ministeriö edellyttää, että vuosiyhteenvedon palaute otetaan huomioon THL:n sisäisiä toimintatapoja ja –käytäntöjä kehittäessä.

THL:n vuoden 2020 sisäisen valvonnan ensisijaiset kehittämiskohteet ovat:

- jatketaan laitoksen sisäisen toimintakulttuurin ja tapojen kehittämistä strategian ja arvojen pohjalta
- vahvistetaan tietoturva- ja tietosuojan toimintamalleja sekä osaamista toteuttamalla ”Tietoturva ja –suoja kuntoon –ohjelma”
- kehitetään toiminnan suunnitteluun ja seurantaan selkeä ja ennakoitava toimintamalli
- jatketaan talous- ja henkilöstösuunnittelun tietojärjestelmän kehittämistä
- aloitetaan strateginen henkilöstösuunnittelu
- uudistetaan raportointi kokonaisuutena asiakaslähtöisesti (osavuosikatsaukset)

- laitoksen kaiken projektitoiminnan rakenteellisen tiedon kerääminen yhdeksi kokonaisuudeksi
- laitoksen sisäisten palveluiden kehittäminen yhdeksi palvelukokonaisuudeksi

Ministeriö pitää yllämainittuja toimenpiteitä perusteltuina ja oikeisiin asioihin kohdistuvina riskien minimoimisen ja THL:n toiminnan tuloksellisuuden parantamiseksi. Lisäksi ministeriö toteaa, että kehittämiselle on asetettava saavutettava laadulliset parannustavoitteet ja kehittämistoimien toteuttaminen, aikatauluttaminen ja seuranta on suunniteltava niin, että se tukee substanssitoimintaa.

4. Toimenpiteet (alustavaa)

4.1 Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ehdotetut toimenpiteet

4.1.1 Vuodelle 2020 ehdotetut toimenpiteet

THL seuraa taloudellista tilannettaan ja raportoi siitä ministeriölle säännöllisesti ohjauspala-vereissa.

THL valmistelee sekä oman strategiansa seurantaan, että tulossopimuksen tulostavoitteiden saavuttamisen seuraamiseksi käytettäviä mittareita.

4.1.2 Vuodelle 2019 ehdotettujen toimenpiteiden toteutuminen

Vuoden 2018 tilinpäätöksen ja VTV:n vuosiyhteenvedon perusteella STM esitti THL:lle seuraavaa: THL:n maksuasetuksen päivittämisessä THL kiinnittää erityistä huomiota oikeusgeneettisten isyystutkimuksien kustannusvastaavuuteen ja tietoturva- ja tietosuojajoaamista on parannettava.

Maksuasetuksen osalta ministeriö toteaa, että vuoden 2020 päivityksessä kustannusvastaavuuteen ja kustannusvastaavuustietoihin on kiinnitettävä yhä huomiota. Tietoturva- ja tietosuojajoaamisen parantamisen osalta ministeriö katsoo, että THL:n toimet ovat oikeansuuntaisia.

4.2 Sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotetut toimenpiteet

4.2.1 Vuodelle 2020 ehdotetut toimenpiteet

Uuden tulossopimuskauden myötä ministeriö kehittää yhdessä THL:n kanssa jatkuvaa ohjaussuhdetta, ohjauksen vuosikelloa ja synkronointia toiminnan ja talouden muihin prosesseihin. Sisäisen valvonnan kehittämistoimenpiteiden tilanne tarkastellaan STM:n ja THL:n johdon välisessä tulosohtauspalaverissa syksyllä 2020. STM pitäytyy mahdollisuuksien mukaan strategisessa ohjauksessa.

4.2.2 Vuodelle 2019 ehdotettujen toimenpiteiden toteutuminen

Vuoden 2018 tilinpäätöksen perusteella STM esitti seuraavia toimenpiteitä ministeriölle: "Sisäisen valvonnan kehittämistoimenpiteiden tilanne tarkastellaan STM:n ja THL:n johdon välisessä tulosohtauspalaverissa syksyllä 2019". Kehittämiskohteiden tarkastelua ei toteutettu vuonna 2019. THL:n kehittämistoimenpiteitä seurataan jatkossa osana ohjauspalavereita.

Helsingissä 10.6.2020

Perhe- ja peruspalveluministeri

Krista Kiuru

Kansliapäällikkö

Kirsi Varhila

JAKELU

Ministeriön osastot
Tulossopimusten valmisteluryhmien puheenjohtajat ja sihteerit

TIEDOKSI

Valtiovarainministeriö
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiokonttori (Netra)
Sosiaali- ja terveysministeri
Tarkastuspäällikkö Niina Sipiläinen